

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาระบบการเรียนรู้ของโรงเรียน :
กรณีศึกษาโรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่

คณะผู้วิจัย

ทิตนา	แหมมณี	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พิมพ์พันธ์	เดชะคุปต์	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วรวรรณ	เหมชะญาติ	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อรชา	ตุลนันท์	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ชนาธิป	พรกุล	ข้าราชการบำนาญ

และ

คณะผู้ช่วยวิจัย

ปัทมศิริ อีรานุรักษ์
วิณา กวีสสมบูรณ์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
โครงการเบื้องต้น เรื่อง การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและทบทวนองค์ความรู้
สำหรับการพัฒนาระบบการเรียนรู้ทั้งระบบโรงเรียน
ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542

คำนำ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นโครงการย่อยของโครงการวิจัยหลักเรื่อง “ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน : การศึกษาพหุกรณี ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเรียนที่ได้มีการดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และประสบความสำเร็จไปแล้วในระดับหนึ่ง กับกลุ่มโรงเรียนปกติซึ่งยังดำเนินการจัดการเรียนการสอนไปตามปกติที่เคยทำมา ยังไม่มีการดำเนินการพัฒนาที่ชัดเจน หรืออาจมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลง แต่ยังไม่เกิดผลสำเร็จที่เห็นได้ชัดเจนเพียงพอ การศึกษาพหุกรณีนี้มุ่งให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสำคัญๆ ที่สามารถใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ รวมทั้งปัญหา / อุปสรรคและความต้องการต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไป

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกโรงเรียนในกลุ่มแรกเพื่อศึกษาเป็นรายกรณี (case study) ได้จำนวน 7 โรงเรียน และโรงเรียนในกลุ่มที่ 2 จำนวน 4 โรงเรียน โดยได้รับข้อมูล ความร่วมมือและคำแนะนำจากหน่วยงานต้นสังกัดเป็นอย่างดี ซึ่งคณะผู้วิจัยขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะผู้วิจัยขอขอบคุณโรงเรียน / สถานศึกษาทั้ง 11 แห่ง ที่ได้อนุญาตให้คณะผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาโรงเรียน และเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม และให้การสัมภาษณ์ รวมทั้งจัดหาเอกสารต่างๆ ของโรงเรียนให้คณะผู้วิจัยได้ศึกษา นอกจากนั้นยังได้ให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกให้แก่คณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี คณะผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในไมตรีจิตและความเอื้อเฟื้อของโรงเรียน / สถานศึกษาทุกแห่ง จึงขอแสดงความขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทนำ : ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
ตอนที่ 1 : การดำเนินการวิจัย	3
1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.2 วิธีดำเนินการวิจัย	4
1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	4
1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	5
1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	6
1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	6
ตอนที่ 2 : ผลการวิจัย - กรณีศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน	8
2.1 บริบทของโรงเรียน	8
2.2 แนวคิด / กระบวนทัศน์เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้	21
2.3 ยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	27
2.4 ยุทธวิธี / วิธีการ / กระบวนการสำคัญของครูที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	30
2.5 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน	40
2.6 สภาพความสำเร็จในการพัฒนาการเรียนรู้ของโรงเรียน	41
2.7 ปัญหา / อุปสรรคและความต้องการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	48
2.8 การวิเคราะห์หาค่าประกอบ / ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	54
ตอนที่ 3 : การสรุปและอภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	60
3.1 การสรุปผลการวิจัย	60
3.2 การอภิปรายผลการวิจัย	63
3.3 ข้อเสนอแนะ	65

การพัฒนาระบบการเรียนรู้ : กรณีศึกษาโรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่

บทนำ : ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยครั้งยิ่งใหญ่ในรอบร้อยปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ได้ส่งผลให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทย พระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าวได้กำหนดสาระในการปฏิรูปการศึกษาไว้ 8 ด้าน โดยการปฏิรูปทุกด้านต้องมุ่งสู่หลักชัย คือการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ดังนั้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จึงนับเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา และเป้าหมายของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ก็คือ การผลักดันและส่งเสริมให้โรงเรียนและครูทั่วประเทศมีการจัดสาระกระบวนการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษานมวดีที่ 4 มาตราที่ 22-30

การส่งเสริมให้โรงเรียนและครูสามารถจัดสาระกระบวนการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาโดยทั่วถึงกันนั้น นับเป็นเรื่องที่ยาก แต่ก็สามารถทำได้หากมียุทธศาสตร์การดำเนินงานที่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สมาคมบัณฑิตศึกษาศาสตร์ – ศึกษาศาสตร์และกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ตกลงร่วมกันที่จะดำเนินการส่งเสริมการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้โดยให้ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา เนื่องจากการวิจัยและพัฒนา (research and development) เป็นกระบวนการที่สามารถสร้างความมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนกับนักวิชาการในมหาวิทยาลัย และเป็นการวิจัยที่สามารถเชื่อมการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้านของครู คืองานด้านการเรียนการสอน งานวิจัยและงานปรับปรุงและพัฒนางานให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวและช่วยให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย ในการนี้ได้มอบหมายให้ รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา ขัมมณี และคณะเป็นผู้ดำเนินการจัดทำข้อมูลเสนอชุดโครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียน ครู และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (basic education) ทั้งหลาย ได้ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียน/สถานศึกษาทั้งระบบ (whole school development) ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตน (area - based development) โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory action research)

ชุดโครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามข้อเสนอโครงการ ประกอบด้วย โครงการย่อย ๆ ประมาณ 60 โครงการ และเพื่อให้โครงการสามารถพัฒนาศักยภาพในการ

เรียนรู้ของสถานศึกษาและชุมชนได้อย่างยั่งยืน โครงการจึงควรเป็นโครงการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย 4 ระดับคือ (1) นักวิจัยระดับสถาบัน ได้แก่ คณาจารย์ของสถาบันครูศึกษาหรือองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากภาครัฐหรือเอกชน (2) นักวิจัยระดับพื้นที่ ศึกษาในเทศก์จังหวัดหรืออำเภอ (3) นักวิจัยระดับโรงเรียน/สถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคลากรในโรงเรียน/สถานศึกษา และ (4) นักวิจัยอิสระ ได้แก่ บุคคลที่มีความสนใจในเรื่องการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นผู้ที่อยู่ในและนอกสาขาวิชาการศึกษา โดยโครงการอาจริเริ่มและนำเสนอโดยนักวิจัยระดับใดก็ได้ แต่คณะนักวิจัยควรประกอบด้วยนักวิจัยทั้ง 4 ระดับ

ในการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรทั้ง 4 ระดับ ให้ร่วมกันพัฒนาโรงเรียน/สถานศึกษาที่ให้การศึกษาระดับพื้นฐาน โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องอาศัยกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่วางแผนการดำเนินงาน จัดเตรียมงานและประสานงาน ให้การดูแล ติดตาม และช่วยเหลือการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะการดำเนินงานในขั้นต้น คณะผู้ประสานงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาดังกล่าว จำเป็นต้องมีการวางแผนและจัดเตรียมงานให้พร้อมที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนและคณะนักวิจัยทั้ง 60 โครงการ ซึ่งงานที่สำคัญได้แก่ การกำหนดกรอบแนวคิดและรายละเอียดที่ชัดเจนสำหรับการพัฒนาและดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินความสำเร็จของโครงการ รวมทั้งการพัฒนาสื่อและเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับใช้ในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำและดำเนินงานโครงการฯ ซึ่งการที่จะจัดทำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นให้ได้ดีและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานอันได้แก่ ข้อเท็จจริง ข้อความรู้และข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมากระแสของการปฏิรูปการศึกษาได้ส่งผลให้โรงเรียน/สถานศึกษา เริ่มต้นตัวที่จะปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โรงเรียน/สถานศึกษาที่มีความพร้อมโดยเฉพาะโรงเรียน/สถานศึกษาที่มีผู้นำที่มีความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์และฉับไว และโรงเรียน/สถานศึกษาที่มีครูผู้นำซึ่งเป็นต้นแบบของการพัฒนาได้ ต่างก็พยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการเกี่ยวกับการเรียนรู้ แสวงหายุทธวิธีในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และดำเนินการพัฒนาไปตามกำลังความสามารถ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์มากขึ้นแตกต่างกันไป โรงเรียนดังกล่าวมีกระจายอยู่ทุกสังกัด ในบริบทที่แตกต่างกันและนับได้ว่าเป็นโรงเรียนผู้นำการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ที่น่าจะมีการศึกษาเจาะลึกให้เห็นองค์ประกอบ/ปัจจัยและกระบวนการสำคัญ ๆ (critical process) ที่ช่วยให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จ รวมทั้งอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนา และ

วิธีการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาและเผชิญสถานการณ์ ส่วนโรงเรียนที่มีการพัฒนาไปตามปกติก็ควรได้รับการศึกษาด้วยเช่นกันเพื่อให้เห็นภาพรวมของโรงเรียนทั้งหมด

ข้อมูลทั้งหมดนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อคณะผู้ประสานงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ในการกำหนดกรอบแนวคิดและดัชนีชี้วัดความสำเร็จของโครงการวิจัยและพัฒนา ยังเป็นประโยชน์ต่อคณะผู้วิจัยที่สนใจจะดำเนินการวิจัยและพัฒนาตามโครงการปฏิบัติการกระบวนการเรียนรู้และเป็นประโยชน์โดยตรงต่อโรงเรียน/สถานศึกษาจำนวนมากทั่วประเทศที่จำเป็นต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 อีกด้วย

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน/สถานศึกษา เพื่อทำการศึกษาลงลึกให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ดังกล่าวข้างต้น และได้คัดเลือกโรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่ ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็ก ในเขตชานเมืองกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร ให้เป็นกรณีศึกษาโรงเรียนที่ได้มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้สำเร็จไปแล้วในระดับหนึ่ง

ตอนที่ 1 : การดำเนินการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาแนวคิด/กระบวนการทัศนเกี่ยวกับการเรียนรู้ของบุคลากรในโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียน

1.1.2 เพื่อศึกษายุทธวิธี การเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

1.1.3 เพื่อศึกษายุทธวิธี/กระบวนการ/วิธีการ สำคัญของครูที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้

1.1.4 เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน

1.1.5 เพื่อศึกษาปัญหา / อุปสรรคและความต้องการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง

1.1.6 เพื่อวิเคราะห์หาองค์ประกอบ/ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารายกรณี (case study) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาสัมภาษณ์เจาะลึก (indepth interview) และ/หรือ การจัดกลุ่มสนทนา (focus group) รวมทั้งการสอบถามและการศึกษาเอกสาร รายละเอียดการดำเนินการในด้านต่างๆ มีดังนี้

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือบุคลากรของโรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่ สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลดังนี้

1.1) ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ อาจารย์ใหญ่ 1 คนและผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ 1 คน

1.2) ครู/ผู้สอน 19 คน

1.3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 240 คน

1.4) ผู้ปกครองนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องจากชุมชน

2) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในปีการศึกษา 2543 ซึ่งได้แก่ บุคลากรดังต่อไปนี้

2.1) อาจารย์ใหญ่ 1 คนและผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ 1 คน

2.2) ครู ประกอบด้วย

(1) ครูผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 8 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย
จำแนกตามระดับชั้น

(2) ครูผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 10 คน

(3) ครูที่แสดงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนจำนวน 7 คน

จาก 7 ห้องเรียน

3) นักเรียน ประกอบด้วย

3.1) นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 32 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำแนกตามระดับชั้น ระดับชั้นละประมาณ 10-11 คน เป็นนักเรียนเก่ง กลาง อ่อน ประเภทละ 3 - 4 คน

3.2) นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 6 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำแนกตามระดับชั้น ระดับชั้นละ 1 คน

3.3) นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ หลังผู้วิจัยสังเกตการสอนในห้องเรียนห้องละ 2 คน รวมสัมภาษณ์ทั้งหมด 14 คน

4) ผู้ปกครองจำนวน 1 คนและผู้เกี่ยวข้องจากชุมชน 1 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสำรวจ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูในชั้นเรียน

1) แบบสอบถาม มี 2 ชุด คือ

1.1) แบบสอบถามครูเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้

1.2) แบบสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้

แบบสอบถามข้างต้นมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ร่วมกับแบบประเมินค่า

สร้างโดยคณะวิจัย

2) แบบสัมภาษณ์ มี 3 ชุด คือ

2.1) แบบสัมภาษณ์นักเรียนเรื่องกระบวนการเรียนรู้

2.2) แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร/ครู เรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

2.3) แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองเรื่องกระบวนการเรียนรู้

3) แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน

4) แบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูในชั้นเรียน

ในการพัฒนาเครื่องมือดังกล่าวผู้วิจัยดำเนินการเป็นขั้นตอนตามลำดับต่อไปนี้

1) ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สร้างกรอบแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยแต่ละชุด

3) สร้างเครื่องมือฉบับร่างตามกรอบแนวคิด แล้วนำมาประชุมเพื่อปรับปรุง

แก้ไขจำนวน 6 ครั้ง จนได้เครื่องมือวิจัยที่มีความตรงเชิงเนื้อหา (content validity)

4) นำเครื่องมือที่ได้รับการปรับปรุงแล้วมาจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

สำหรับแบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูในชั้นเรียนนั้น คณะผู้วิจัยจำนวน 5 คน ผู้ช่วยวิจัย 1 คน รวมทั้งหมด 6 คน ได้นำไปทดลองใช้ในโรงเรียนราชวินิต (ประถมศึกษา) โดยสังเกตการเรียนรู้ การสอนของครูและนักเรียนพร้อมกัน จากนั้นนำผลการบันทึกของผู้วิจัยแต่ละคนมาวิเคราะห์เพื่อดูความสอดคล้อง โดยพิจารณาตามเกณฑ์ดังนี้

- 1) การบันทึกเหตุการณ์และข้อมูลตรงตามความเป็นจริง
- 2) ข้อมูลที่สังเกตและบันทึกได้ตรงกันอย่างน้อย 70%
- 3) การตีความหมายข้อมูล/การแปลผลข้อมูลสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่

ผลพบว่าความสอดคล้องในการสังเกตของคณะผู้วิจัยเป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว แสดงว่าคณะผู้วิจัยมีความตรงในการใช้แบบบันทึกการสังเกตการณ์ดังกล่าว

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) ทำความรู้จัก สร้างความสัมพันธ์กับคณะผู้บริหารโรงเรียนและครู
- 2) ดำรวจข้อมูลทางกายภาพของโรงเรียน และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ของโรงเรียน
- 3) แจกแบบสอบถามครู และแบบสอบถามนักเรียน
- 4) ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและกรรมการบริหารสถานศึกษาที่มาจากชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) และอัดเทปบันทึกเสียง การสัมภาษณ์ไว้ หรือมีผู้ช่วยในการบันทึกข้อมูล

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) นำข้อมูลจากแบบสอบถามครูและนักเรียนในส่วนที่เป็นปลายเปิดมาวิเคราะห์และประมวลผลเป็นความเรียง
- 2) นำข้อมูลจากแบบสอบถามครูและนักเรียนในส่วนที่เป็นการประเมินค่ามาหาค่าเฉลี่ยและตีความหมาย
- 3) นำข้อมูลจากเอกสารและแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน มาวิเคราะห์ โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล และประมวลข้อมูลประเภทเดียวกันไว้ด้วยกัน
- 4) สร้างกรอบในการประมวลข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัยสรุปได้ดังนี้
 - 4.1) บริบทของโรงเรียน
 - 4.2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน
 - แนวคิด/กระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้
 - ยุทธวิธีเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

- ยุทธวิธี/วิธีการ/กระบวนการสำคัญ ๆ ของครูที่ส่งผลต่อความสำเร็จ / เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน
- สภาพความสำเร็จของโรงเรียนในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- ปัญหา/อุปสรรคและความต้องการของโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

4.3) สรุปองค์ประกอบ/ปัจจัยสำคัญ ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

4.4) อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะ

5) ประมวลข้อมูลที่ได้จากเอกสารการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน และสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) โดยมีการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบสามเส้า ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) ในการสรุปข้อมูล กล่าวคือ มีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้ทั้งจากการสอบถาม สัมภาษณ์ การสังเกตและ/หรือจากหลักฐานเอกสารต่าง ๆ และนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ตามกรอบที่กำหนด

ตอนที่ 2

ผลการวิจัย : กรณีศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน

2.1 บริบทของโรงเรียน

2.1.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน

โรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่ ตั้งอยู่ ณ ถนนกรุงเทพกรีฑา แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240 โรงเรียนมีพื้นที่ 1 งาน 80 ตารางวา เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนตั้งอยู่ ณ ชุมชนวังใหญ่ ซึ่งเป็นชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลาม โรงเรียนตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ด้านหน้าโรงเรียนติดลำคลอง ด้านหลังโรงเรียนติดทุ่งนา ชาวบ้านส่วนหนึ่ง ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลำคลอง เป็นเรือนไม้ขนาดเล็กปลูกติด ๆ กัน มีลักษณะเป็นหมู่บ้าน สภาพแวดล้อมเป็นสวน มีการปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นหลากหลายชนิด เช่น มะม่วง ขนุน กัลย มะละกอ ด้านหลังโรงเรียนมีลักษณะเป็นทุ่งนา – ทุ่งหญ้ากว้างมาก มีหนองน้ำเป็นหย่อม ๆ ชาวบ้านมีการเลี้ยงวัว ควาย แพะ และม้า ในทุ่งนา-ทุ่งหญ้า ส่วนบ้านที่อยู่ติดลำคลอง มักจะทำกระชังปลาไว้หน้าบ้าน คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง

โรงเรียนเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น เพียง 1 หลัง มีบริเวณด้านหน้าโรงเรียนเป็นลานซีเมนต์ กว้างใช้เป็นที่เข้าแถวเคารพธงชาติและที่เล่นกีฬาของเด็ก โรงเรียนไม่มีรั้วรอบขอบชิด จึงดูเหมือนเป็นอาคาร 1 หลัง ตั้งอยู่ร่วมกับสุเหร่าซึ่งเป็นที่ทำละหมาดของชาวบ้าน เมื่อมีชาวบ้านเสียชีวิตมักจะมีผู้นำศพมาทำความสะอาดที่สุเหร่านี้บ่อย ๆ แล้วจะนำไปฝังที่สุสานซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ในบริเวณเดียวกับโรงเรียน มีอาคารเป็นตึกขนาดใหญ่สูง 2 ชั้น อยู่ 1 หลัง อาคารนี้ใช้เป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเด็กของโรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่จะต้องไปเรียนทุกวันหลังจากเลิกเรียนเวลา 15.00 น. แล้ว นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 67.31 มาโรงเรียนและเดินกลับไปบ้านด้วยตนเอง เนื่องจากเด็กส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนที่เหลือมีรถรับส่ง ส่วนครุ นั้น การเดินทางไป – กลับโรงเรียน ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากไม่มีรถประจำทางเข้าไปถึงโรงเรียน ครูต้องอาศัยรถกันออกไป หรือว่าจ้างรถแท็กซี่หรือรถ 2 แถว ให้เข้า – ออกโรงเรียน การเข้าไปในโรงเรียนพอหารทดได้สะดวก แต่การหารทดที่จะออกจากโรงเรียนกลับบ้านค่อนข้างยาก เพราะโรงเรียนอยู่ลึกจากถนนใหญ่ไม่มีรถสัญจรไปมาประจำ

โรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีอาคารไม้ 2 ชั้น เพียง 1 หลัง มีห้องเรียนทั้งหมด 8 ห้องเรียน คือ ชั้นอนุบาล 1 ชั้นอนุบาล 2 และชั้น ป. 1 – 6 ชั้นละ 1 ห้องเรียน

ห้องเรียนมีขนาดโดยเฉลี่ย 5 x 6 เมตร ชั้นบนเป็นห้องเรียนของชั้นป.2, ป.3, ป.4, ป.5 และ ป.6 ส่วนชั้นล่างเป็นห้องเรียนของชั้นอนุบาล 1, อนุบาล 2, ป.1 และเป็นห้องสมุด 1 ห้อง เป็นห้องอาจารย์และห้องพักรวมกัน 1 ห้อง ห้องเรียนส่วนใหญ่มีแสงสว่างน้อย โต๊ะ - เก้าอี้เรียนทำด้วยไม้ (แบบดั้งเดิม) สภาพเก่าแต่ยังใช้ได้ ภายในห้องเรียนมีกระดานดำอยู่หน้าห้อง โต๊ะเรียนตั้งเป็นแถว มีภาพแสดงสัญลักษณ์ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ติดที่ผนังหน้าห้องเรียน มีป้ายนิเทศติดที่ผนังด้านหลังหรือด้านข้างของห้องเรียน โต๊ะเก้าอี้ของครูอยู่ที่มุมด้านหน้า/หลังของห้องเรียน ในด้านการรักษาความสะอาดของห้องเรียน สำหรับชั้นอนุบาล1,อนุบาล2และป.1 ครูจะเป็นผู้ดูแลและจัดการเอง สำหรับชั้น ป.2-ป.6 ครูจะจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้เด็กดูแล บรรยากาศในชั้นเรียนขึ้นอยู่กับครูผู้สอน มีการนำผลงานของเด็กติดไว้ที่ป้ายนิเทศบ้างและครูผู้สอนบางคนก็นำนักเรียนไปเรียนที่ทุ่งนาบ้างเป็นบางครั้ง ห้องเรียนสงบไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก

โรงเรียนมีห้องสมุด 1 ห้องขนาดเท่ากับห้องเรียน ห้องสมุดมีแสงสว่างเพียงพอ ห้องสมุดมีหนังสือสำหรับครูและนักเรียน แต่มีประเภทของหนังสือน้อย ช่วงเวลานักเรียนพัก รอบ ๆ ห้องสมุดจะมีเสียงดังจากนักเรียน นักเรียนมาใช้บริการน้อย เนื่องจากห้องสมุดแคบ มีโต๊ะที่มีขนาดใหญ่เกินไปตั้งอยู่ ทำให้ไม่สะดวกสำหรับนักเรียนในการเข้ามาเลือกอ่านหนังสือ และไม่มีบริการยืมหนังสือ

โรงเรียนมีโรงอาหารขนาด 2 ห้องเรียน มีแสงสว่างเพียงพอ ความสะอาดอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง บริเวณรอบ ๆ โรงอาหารมีขยะอยู่บ้าง โรงเรียนทำอาหารให้นักเรียนรับประทาน ซึ่งมักจะเป็นประเภทแกงกะทิ ผักต้ม และขนมหวานเป็นหลัก มีผลไม้แทนขนมหวานบ้างเป็นครั้งคราว ห้องปรุงอาหารมีพื้นที่ประมาณครึ่งห้องเรียน ค่อนข้างแคบ ภารโรงเป็นผู้รับผิดชอบในการเสิร์ฟอาหารโดยจะตักใส่ถาดหลุมให้นักเรียนทุกคนในปริมาณที่เหมาะสม แต่หากนักเรียนคนใดไม่พอ สามารถเติมอาหารได้อีก โรงเรียนได้เงินงบประมาณจากกทม. 10 บาท ต่อนักเรียน 1 คน ในการจัดอาหารให้นักเรียนได้รับประทานฟรี โดยโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองในชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลาม มาเป็นผู้ดูแลการจัดการซื้ออาหารจากชุมชนหรือร้านที่เป็นของชาวมุสลิมเป็นหลัก

โรงเรียนมีห้องน้ำขนาดมาตรฐานโรงเรียนกทม. ยาว 1 เมตร กว้าง 1 เมตร จำนวน 10 ห้อง ห้องน้ำมีแสงสว่างไม่เพียงพอ ความสะอาดอยู่ในระดับปานกลาง มีน้ำ ก๊อกน้ำ ชันน้ำเพียงพอทุกห้อง แต่ไม่มีกระดาดชำระ โรงเรียนจะไม่อนุญาตให้นักเรียนมาเข้าห้องน้ำในช่วงแรกของชั่วโมงเรียน และชั่วโมงที่ 5 ซึ่งเป็นชั่วโมงแรกของภาคบ่าย

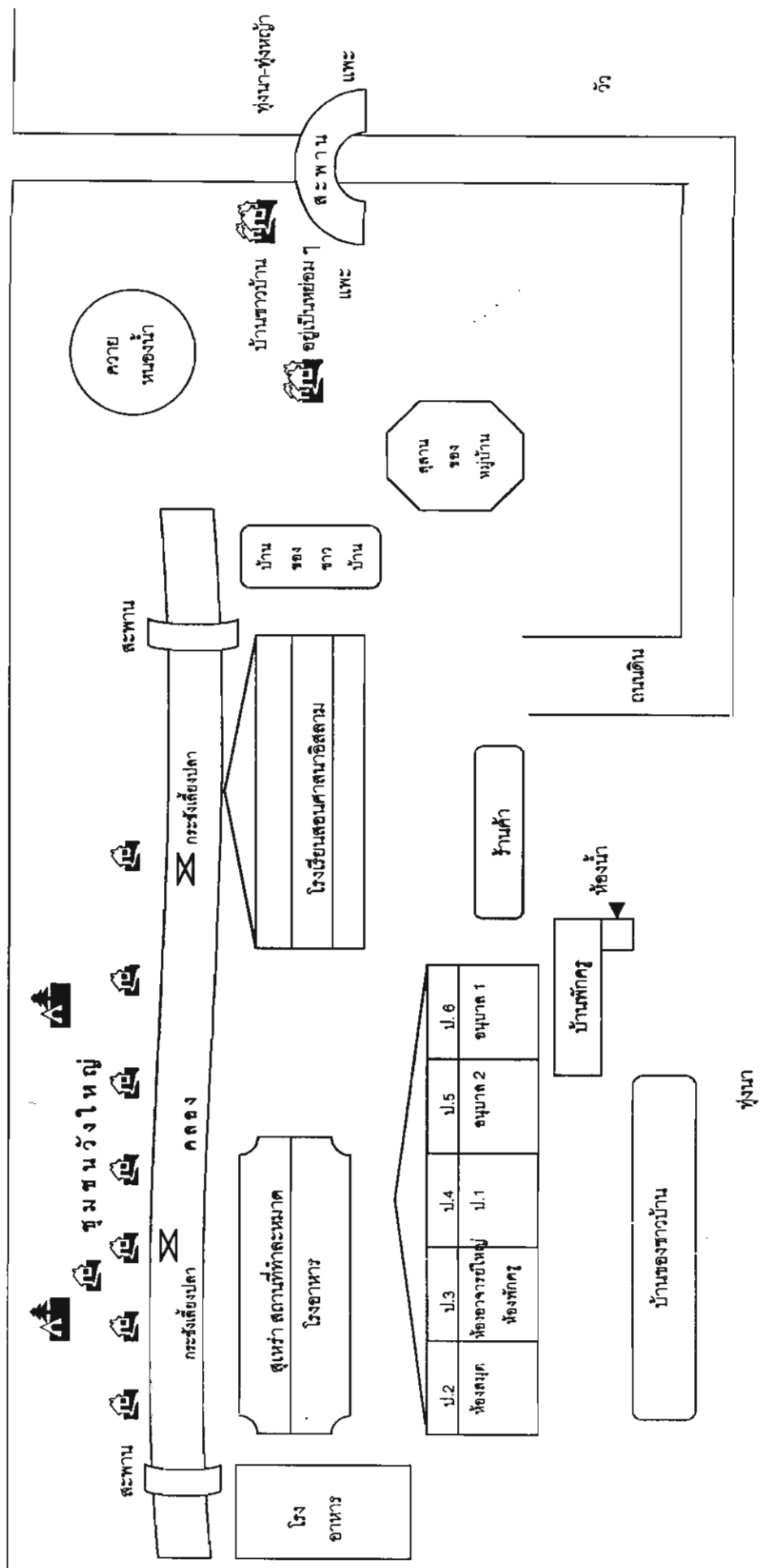
โรงเรียนมีทั้งชาย 1 แห่ง แต่ยังมีชเยรอบ ๆ โรงเรียน เพราะนักเรียนหลายคนยังทั้งชเยไม่เป็นที่

โรงเรียนมีที่เล่นกีฬาคือลานซีเมนต์ หน้าโรงเรียน ซึ่งมีไกลฟุตบอลสำหรับการเล่นกีฬาฟุตบอล นักเรียนโรงเรียนนี้ชอบเล่นฟุตบอลมาก และมีทีมฟุตบอลที่เก่งมากสามารถไปแข่งกับทีมโรงเรียนอื่น ๆ ได้ ครูพลศึกษาจะเป็นผู้ดูแลการเล่นของนักเรียน ในเรื่องการดูแลด้านสุขภาพอนามัย จะมีพยาบาลประจำศูนย์อนามัย กระทรวงสาธารณสุข มาเป็นผู้ดูแลซึ่งนำหนัก วัดส่วนสูง ฉีดยาป้องกันเหาให้นักเรียน ส่วนครูประจำชั้นจะทำหน้าที่ช่วยปฐมพยาบาลเบื้องต้นในกรณีที่เด็กมีปัญหาและนำเด็กส่งคลินิกหากจำเป็น เด็กทุกคนมีประกันสุขภาพ ภาวะทุโภชนาการในเด็กมีบ้างแต่น้อย

ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่แสดงไว้ในแผนผังที่ 1

แผนผังที่ 1 : แผนผังแสดงที่ตั้งของโรงเรียนและชุมชนโดยรอบ

๒๓๖๕

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน

แต่เดิม โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนอนุบาลซึ่งอาศัยศาลาของสุเหร่าเป็นสถานที่เรียน โดยอยู่ในความดูแลของอัลยีกาเด จิมวิเศษ ต่อมาในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2577 อัลยีกาเด ได้อนุญาตให้ใช้สถานที่แห่งนี้เปิดเป็นโรงเรียนประชาบาล และให้ชื่อว่า "โรงเรียนประชาบาลตำบลหัวหมาก 4 (สุเหร่าวังใหญ่)" และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่ โดยนำเอาชื่อหมู่บ้านมาใช้ กลายเป็น "โรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่" มาจนถึงปัจจุบัน

โรงเรียนเริ่มตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2577 โดยมีผู้บริหารโรงเรียนคนแรกคือนายจุ่น พึ่งธรรมจิต ผู้บริหารคนปัจจุบันเป็นผู้บริหารคนที่ 16 ของโรงเรียนนี้ ข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับผู้บริหารของโรงเรียนนี้ก็คือ ในช่วงปี พ.ศ. 2577-2527 โรงเรียนมีผู้บริหารที่อยู่ในตำแหน่งโดยเฉลี่ยคราวละ 5 ปี 7 เดือน แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2528-2542 ผู้บริหารอยู่ในตำแหน่งโดยเฉลี่ยคราวละ 2 ปี 1 เดือน เท่านั้น

โรงเรียนมีเป้าหมาย ปรัชญา คำขวัญ และสัญลักษณ์ของโรงเรียนดังนี้

เป้าหมาย

จัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน โยมุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณธรรม มีค่านิยมในความเป็นไทย นำสมัย ใฝ่รู้ เชิดชูประชาธิปไตย มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นบุคคลที่มีศักยภาพสูง สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในสังคมโลกาภิวัตน์ มีคุณลักษณะตามที่สังคมคาดหวัง "มองไกล คิดไกล ใฝ่รู้"

ปรัชญาโรงเรียน

ความสามัคคี เป็นบ่อเกิดแห่งปัญญา

คติพจน์

มองไกล คิดไกล ใฝ่รู้

คำขวัญประจำโรงเรียน

มีวินัย ใฝ่รู้ คู่คุณธรรม

ต้นไม้ประจำโรงเรียน

ต้นพิกุล

สีประจำโรงเรียน

สีส้ม-ขาว

สัญลักษณ์ของโรงเรียน

ช้างเตะฟุตบอล

2.1.3 ข้อมูลด้านบุคลากรของโรงเรียน

1) ผู้บริหาร

ผู้บริหารคนปัจจุบัน คือ นางวิไล ซาลีพรหม อายุ 55 ปี ตำแหน่งข้าราชการ ระดับ 7 คุณวุฒิ ปริญญาตรี (กศ.บ.) จากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันกำลังเรียนหลักสูตรปริญญาโททางบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีประสบการณ์ในด้าน การสอน ประมาณ 30 ปี ประสบการณ์ทางด้านการบริหาร ประมาณ 8 ปี และประสบการณ์ในด้านอื่นๆ ได้แก่ การเป็นวิทยากรลูกเสือ ยุวกาชาดของกรุงเทพมหานคร

2) บุคลากรของโรงเรียน

อาจารย์ใหญ่	1 คน	ครูพี่เลี้ยงเด็ก	2 คน
ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่	1 คน	เจ้าหน้าที่ธุรการ	1 คน
ครูประจำ	14 คน	นักการ	2 คน
ครูจ้างประจำ	1 คน	แม่ครัว	2 คน
ครูจ้างชั่วคราว	2 คน		

คุณวุฒิ	: ระดับปริญญาเอก	1 คน
	: ระดับปริญญาโท	1 คน
	: ระดับปริญญาตรี	14 คน
	: ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ	2 คน
ระดับ	: ระดับ 3-4	7 คน
	: ระดับ 5-6	6 คน
	: ระดับ 7	3 คน

อายุเฉลี่ยของครู : 39 ปี

ศาสนา	: ครุ นับถือศาสนาพุทธ	18 คน
	: ครุ นับถือศาสนาอิสลาม	2 คน

ประสบการณ์ : ครุส่วนใหญ่เป็นครุบรรจุใหม่ ยังไม่มีประสบการณ์การสอน

ภาระงาน : งานสอนประมาณ 11-17 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
งานดูแลนักเรียน
งานอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

3) นักเรียน

จำนวนนักเรียน : 317 คน

ศาสนา : นับถือศาสนาอิสลาม 300 คน

นับถือศาสนาพุทธ 17 คน

สภาพครอบครัว : นักเรียนร้อยละ 82.12 อาศัยอยู่กับครอบครัว

รายได้ของครอบครัว : ผู้ปกครองร้อยละ 47.08 มีรายได้ 2,500-5,000 บาท/เดือน

ผู้ปกครองร้อยละ 28.02 มีรายได้ 5,001-7,500 บาท/เดือน

ผู้ปกครองร้อยละ 10.89 มีรายได้ 7,501-10,000 บาท/เดือน

ผลการเรียนเฉลี่ย : ชั้น ป.2 และป.6 อยู่ในระดับน่าพอใจ

ชั้น ป.1 และป.4 อยู่ในระดับปานกลาง

ชั้นป.3 และป.5 อยู่ในระดับน้อย

เวลาเรียน : นักเรียนเข้าเรียนเวลา 8.00 น.และเลิก 15.00 น. ทุกวันและ
 หลังเลิกเรียนจะต้องไปเรียนศาสนาต่อที่โรงเรียนสอนศาสนา
 เวลา 15.00 น. รวมทั้งในวันหยุดด้วย

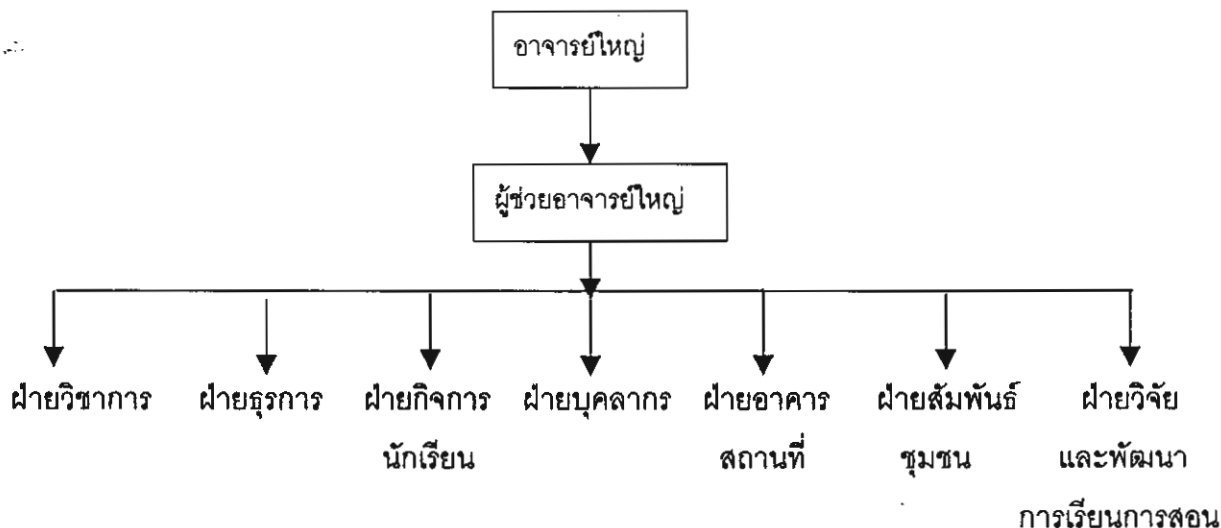
จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับชั้น อายุ ส่วนสูงและน้ำหนักเฉลี่ยของนักเรียน แสดงให้เห็นในแผนผังที่ 2 ดังนี้

แผนผังที่ 2 จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับชั้น อายุ ส่วนสูงและน้ำหนักเฉลี่ย ของนักเรียนโรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน			อายุเฉลี่ย	ส่วนสูงเฉลี่ย	น้ำหนักเฉลี่ย
	ชาย	หญิง	รวม			
อนุบาล1	18	17	35	4.91	105.94	18.15
อนุบาล2	20	17	37	5.57	114.31	20.11
ประถมศึกษาปีที่ 1	23	27	50	6.5	118	20.24
ประถมศึกษาปีที่ 2	25	21	46	7.7	122.87	22
ประถมศึกษาปีที่ 3	20	16	36	8.7	129.03	27.18
ประถมศึกษาปีที่ 4	18	15	33	9.8	134.90	30.63
ประถมศึกษาปีที่ 5	24	18	42	10.5	151	33.16
ประถมศึกษาปีที่ 6	13	25	38	11.5	144	35.5
รวม	161	156	317			

2.1.4 การบริหารโรงเรียน

ระบบการบริหารโรงเรียนในปัจจุบันมีลักษณะดังแสดงในแผนผังข้างล่างนี้

โรงเรียนมีคณะกรรมการการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยประธานกรรมการ 1 คน รองประธานกรรมการ 2 คน และกรรมการ 12 คน โดยมีอาจารย์ใหญ่ทำหน้าที่กรรมการและเลขานุการ โดยคณะกรรมการการศึกษา ทำหน้าที่ช่วยให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่โรงเรียนในการบริหารงานโรงเรียน และช่วยประสานงานกับชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ

สถานนักเรียน ประกอบด้วย คณะกรรมการนักเรียนอีก 10 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนระดับชั้นต่าง ๆ คณะกรรมการสถานนักเรียนทำหน้าที่ช่วยเหลือคณะครูในเรื่องการเข้าแถว เดินแถว ตรวจเครื่องแต่งกาย การพูดจาในที่สาธารณะ การรักษาความสะอาด การดำเนินโครงการวันแม่ และการดำเนินโครงการซ่อมเสริม

งบประมาณของโรงเรียน ปกติได้รับน้อยมาก แต่ด้วยการประสานงานของผู้บริหาร การสนับสนุนจากคณะกรรมการการศึกษา คนในชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้อำนวยการเขต สก. สข. ในปี พ.ศ. 2543 และ 2544 ทางโรงเรียนได้รับงบประมาณดังนี้

งบประมาณของโรงเรียนประจำปีการศึกษา 2543-2544

ปีงบประมาณ	แหล่งที่มา	จำนวนเงิน	ใช้ในโครงการ
พ.ศ. 2543	งบกทม.	66,300 บาท	จัดซื้อ จัดจ้างในโครงการวิชาการ ธุรการ
	งบอุดหนุนรัฐบาล	128,260 บาท	จัดซื้อ จัดจ้างในโครงการวิชาการ ธุรการ
	งบพัฒนา	120,000 บาท	อาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและบุคลากร
	งบบริจาค	20,000 บาท	พัฒนาสิ่งแวดล้อมและบุคลากร
	งบที่ชุมชนมอบให้โรงเรียน	99,000 บาท	โครงการที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น เพาะเห็ด เลี้ยงปลาตุ๊ก
พ.ศ. 2544	งบกทม.	9,580,000	งบสร้างอาคารเรียนหลังใหม่

โรงเรียนได้จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2543 ขึ้น โดยมีสาระดังนี้

นโยบายและเป้าหมายของโรงเรียน

เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครที่ว่า "การศึกษา กทม. ก้าวหน้า มีมาตรฐาน ทันสมัย ดำรงความเป็นไทยในความเป็นสากล" ทางโรงเรียนมีนโยบายที่จะปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ คุณธรรม สามารถนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการเรียนการสอน ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร เน้นศักยภาพ และฝึกวิถีประชาธิปไตย พร้อมทั้งจะอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุขเพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายโรงเรียนได้วางกรอบนโยบายหลักของโรงเรียนโดยมุ่งเน้น

1. การส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน ทุกกลุ่มประสบการณ์
2. การส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมอย่างมีความสุข
3. การส่งเสริมวินัยบุคลากรในโรงเรียน
4. การส่งเสริมและเน้นการทำงานเป็นทีม
5. การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียน
6. การส่งเสริมวิถีทางแบบประชาธิปไตย
7. การส่งเสริมให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติ มีคุณธรรมช่วยเหลือสังคมและส่วนรวม
ให้ขวัญ กำลังใจ และจัดสวัสดิการให้กับนักเรียนและครู

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

จัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน โดยมุ่งเน้นให้นักเรียน มีคุณธรรม มีค่านิยมในความเป็นไทย นำสมัยใฝ่รู้ ควบคู่ประชาธิปไตย มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นบุคคลที่มีศักยภาพสูงสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ มีคุณลักษณะตามที่สังคมคาดหวัง “มองกว้างคิดไกล ใฝ่รู้”

ปรัชญาโรงเรียน

ความสามัคคี เป็นบ่อเกิดแห่งปัญญา

คติพจน์

มองไกล คิดไกล ใฝ่รู้

คำขวัญประจำโรงเรียน

มีวินัย ใฝ่รู้ คู่คุณธรรม

วัตถุประสงค์ของการพัฒนา

โรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่ ได้วางวัตถุประสงค์ของบุคลากร ตามพันธกิจของโรงเรียนที่ได้ตั้งไว้ดังนี้

ด้านวิชาการ

เพื่อลดอัตราการซ้ำชั้น ให้น้อยลงกว่าเดิม

เพื่อให้นักเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณ ได้อย่างดีตามสภาพของระดับ

ชั้นนั้น ๆ

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามพ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูให้สอนโดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง

ด้านอาคารสถานที่

เพื่อให้อาคารเรียนและห้องเรียนมีความสมบูรณ์ สวยงามและสามารถใช้ประโยชน์ได้

เต็มที่

เพื่อให้พื้นที่ของโรงเรียนสะอาด สวยงาม

เพื่อให้ครูและนักเรียนได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้เต็มศักยภาพของแต่ละคนและมีขวัญกำลังใจดี

ด้านธุรการการเงินและพัสดุ

เพื่อให้งานธุรการ การเงินและพัสดุ เข้าสู่ระบบที่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของงานสารบรรณ

เพื่อความเป็นสัดส่วนมีระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เสริมบรรยากาศในการทำงาน

เป้าหมาย

ด้านพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2543

เปิดสอนชั้นอนุบาล 1 จำนวน 1 ห้องเรียน

เปิดสอนชั้นอนุบาล 2 จำนวน 1 ห้องเรียน

ด้านพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางการศึกษา

จัดอบรมครู สร้างความพร้อม เสริมทักษะการสอนทุกปีการศึกษา ปีละ 2 ครั้ง จนครบทุกกลุ่มประสบการณ์

จัดอบรมนักเรียน ค่ายคณิตศาสตร์ ค่ายวิทยาศาสตร์

นำครูไปดูงาน ตามโรงเรียนต่าง ๆ ที่จัดการเรียนการสอนดีเยี่ยม

จัดสัมมนาครูอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ด้านพัฒนาอาคารสถานที่

ของบประมาณสร้างอาคารเรียนหลังใหม่ ในเนื้อที่ใหม่เพื่อขยายชั้นเรียนและจัดให้มีโรงเรียนฝึกอาชีพ (สามประโยชน์) จัดสิ่งแวดล้อมให้สวยงาม ร่มรื่น

ด้านบุคลากร

เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ ในการทำงาน สามารถเปลี่ยนและปรับพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนและปฏิบัติงานอื่นได้ดีขึ้น

เพื่อให้ครู ภารโรง ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ในหน้าที่ที่ขึ้น

ด้านกิจการนักเรียน

เพื่อให้ นักเรียนมีระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม และมีความรับผิดชอบดีขึ้น

เพื่อจัดกิจกรรมรับรอง ความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของนักเรียน ในการที่จะเลือกปฏิบัติกิจกรรมในเวลาว่างได้

ด้านความสัมพันธ์ชุมชน

เพื่อสร้างความเข้าใจ ความสัมพันธ์ ความร่วมมือที่ดีระหว่างชุมชน กับโรงเรียนซึ่งจะนำไปสู่ การแก้ปัญหาของนักเรียนพร้อมกัน

แผนงาน/โครงการของโรงเรียน ปีการศึกษา 2543

ที่	แผนงาน/โครงการ	ลักษณะของแผน ไม่ใช้เงิน, ใช้เงินหาได้, ของบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ โครงการ
1.	แผนงานพัฒนางานวิชาการ โครงการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่ โครงการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน โครงการสอนซ่อมเสริมคณิตศาสตร์ โครงการประเมินผลและวิจัยในชั้นเรียน โครงการจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง โครงการผลิตสื่อการสอนสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน โครงการส่งเสริมการอ่าน โครงการวัดผลและประเมินผลการเรียน โครงการกิจกรรมประเพณีปัญหาพัฒนาเยาวชน โครงการโภชนาการเพื่อสุขภาพในปี 2000 โครงการสุนทรภู่รำลึก โครงการภาษาไทยวันละคำ โครงการคลินิกในหลวงห้วงภาษา โครงการพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรม โครงการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในงานศิลปะ	ของบประมาณ ของบประมาณ ใช้เงินที่หาได้ ของบประมาณ ของบประมาณ ของบประมาณ ของบประมาณ ใช้เงินที่หาได้ ของบประมาณ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้	อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยฯ อ.สุนทร อ.ดาวรุ่ง อ.นพรัตน์ อ.กนิรี อ.วิราพร อ.สุนทร อาจารย์ใหญ่ อ.บุญเรือน อ.สุนทรี อ.สุนทรี อ.สุนทรี อ.สุนทรี อ.สุวรรณ อ.โชคชัย
2.	แผนงานพัฒนาด้านอาคารสถานที่ โครงการสวนสวยโรงเรียนงาม โครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่ โครงการสร้างอาคารเรียน 5 ชั้น	ของบประมาณ ของบประมาณ ของบประมาณ	อ.อดุลย์ อ.อดุลย์ อาจารย์ใหญ่
3.	แผนงานพัฒนาธุรการ,การเงินและพัสดุ 1. โครงการปรับปรุงงานพัสดุครุภัณฑ์	ของบประมาณ	อ.สุนทร

ที่	แผนงาน/โครงการ	ลักษณะของแผน ไม่ใช้เงิน, ใช้เงินหาได้, ของงบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ โครงการ
4.	แผนงานพัฒนาวิชาการนักเรียน โครงการจัดบริการห้องสมุด โครงการสหการ โครงการใช้ห้องสมุดเคลื่อนที่ โครงการจัดกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ โครงการอยู่ค่ายพักแรมลูกเสือสามัญและยุวภาษา ระดับ 2 โครงการส่งเสริมทักษะด้านนาฏศิลป์ – ดนตรี โครงการห้องเรียนในโลกกว้าง โครงการธนาคารความดี โครงการเลี้ยงปลาตุกในกระชัง โครงการเพาะเห็ดนางฟ้า โครงการจัดกิจกรรมวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โครงการจัดงานวันแม่และจัดนิทรรศการศิลปวัฒนธรรมไทย โครงการจัดกิจกรรมสัปดาห์วิทยาศาสตร์	ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้ ใช้เงินที่หาได้	อ.ภัทรสรรพพร อ.ภัทรสรรพพร อ.ภัทรสรรพพร อ.ปิยะพงษ์ อ.ปิยะพงษ์ อ.วิภาพร อาจารย์ใหญ่ อ.สุนทร อ.ปิยะพงษ์ อ.อดุลย์ อ.ปิยะพงษ์ อ.ปิยะพงษ์ อ.ปิยะพงษ์ อ.ปิยะพงษ์
5.	แผนงานพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน 1. โครงการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน	ใช้เงินที่หาได้	ผู้ช่วยฯ

แผนงานเร่งด่วนของโรงเรียน

คือ การปฏิรูปการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยกำหนดให้คณะครู วิเคราะห์หลักสูตร จัดทำกำหนดการสอนระยะยาว แผนการสอนประจำชั่วโมง ผลิตสื่อการสอน จัดทำแบบทดสอบ จัดบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ฝ่ายบริหารจัดการนิเทศภายในเป็นประจำสนับสนุนการวิจัยในชั้นเรียน

2.2 แนวคิดหรือกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้(Paradigm on Learning)

ก. ผู้บริหาร

ผู้บริหารคนปัจจุบันของโรงเรียน ซึ่งเพิ่งย้ายมาบริหารงานที่โรงเรียนนี้ได้ประมาณปีเศษ มีทัศนะเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ดีว่า เป็นการเรียนรู้ที่ควรได้จากการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น และการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ท่านกล่าวว่ากระบวนทัศน์ที่โรงเรียนใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี ซึ่งได้มาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย: ศิลปะ ดนตรี กีฬา และทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย: การฝึกฝน ภาย วาจาใจ ท่านได้พยายามดำเนินการในหลาย ๆ ด้านเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และเพื่อให้โรงเรียนสามารถผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐานโรงเรียน ท่านได้พยายามจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็กหลายประการ เช่น การจัดหลักสูตรให้เด็กศึกษาค้นคว้า การผลิตสื่อและอุปกรณ์สำหรับใช้ในการเรียนการสอน การจัดสวนหย่อมและปลูกต้นไม้ และการช่วยให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา ท่านให้ความสำคัญกับการพัฒนาวินัยในเด็ก ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การมีมารยาทดี มีวาจาไพเราะ และมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ รวมทั้งเรื่องการรักษาความสะอาด

ข. ครู

ข้อมูลจากการสอบถามและการสัมภาษณ์ทั้งครูและนักเรียน รวมทั้งจากการสังเกตกิจกรรมการเรียนรู้ในปัจจุบัน(ซึ่งสอนโดยครูที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงการสอน) มีความสอดคล้องต้องกันว่า ในอดีต(ก่อนปี พ.ศ. 2540) ครูมีความเข้าใจว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียน และผู้เรียนไม่มีความสามารถในการเรียนรู้ ดังนั้น วิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ก็คือ (1) การบอกอธิบายให้เด็กรู้ (2) การทำให้ดูหรือให้ดูแบบ และให้เด็กเลียนแบบหรือทำตาม (3) การให้อ่านหนังสือหรือตำราแล้วท่องจำ (4) การให้ทำแบบฝึกหัด (5) การให้ทดลองปฏิบัติจริงบ้างเป็นบางเรื่อง บางวิชา(แต่น้อยมาก) (6) การลงโทษ โดยการว่ากล่าว ตักเตือน ดุด่า เหน็บแนม ตีเพื่อให้ตั้งใจทำงานและเรียนรู้ และ (7) การเข้มงวดกวดขันเรื่องระเบียบวินัย

ความรู้สึกของครูที่มีต่อลักษณะการเรียนการสอนดังกล่าว แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ครูกลุ่มหนึ่งรู้สึกพอใจในแนวคิดและการปฏิบัติตามแนวคิดดังกล่าว ด้วยเหตุผลที่ว่า (1) เด็กได้เรียนรู้ไปในทิศทางเดียวกัน (2) เด็กมีความเข้าใจตรงกัน (3) เด็กเรียนอ่อนสามารถอ่านออกเขียนได้ และ(4) มีวิธีวัดผลที่เป็นมาตรฐานชัดเจนสามารถตัดสินได้ว่า ใครสอบได้ สอบตก ส่วนครูกลุ่มที่ไม่พอใจในแนวคิดและการปฏิบัติตามแนวคิดดังกล่าว ให้เหตุผลว่า ไม่พอใจเพราะ (1) เด็กไม่เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สบาย (2) เด็กไม่มีความสุข (3) เด็กไม่ได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย (4) เด็กเคยชินกับการทำตัวอย่างและทำตามคำสั่ง (5) เด็กคิดไม่เป็น แก้ปัญหาไม่ได้ และ (6) เด็กนำความรู้ไปใช้ไม่ได้

ปัจจุบันแนวคิดหรือกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ของครู ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต(ก่อนปี พ.ศ.2540)หลายประการ จากแบบสอบถามความคิดเห็นแบบประเมินค่าเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาจำนวน 30 รายการ พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของครูในอดีตอยู่ในระดับมากเพียง 9 รายการ ส่วนอีก 21 รายการอยู่ในระดับน้อย แต่ในปัจจุบันไม่มีรายการใดอยู่ในระดับน้อยเลย ทุกรายการอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยที่รายการที่อยู่ในระดับมากที่สุด มี 7 รายการได้แก่ (1) การให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ (2) การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการลงมือทำ (3) การให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (4) การคิดและแสวงหาแนวทางมาใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอน (5) การจัดหลักสูตรบูรณาการ (6) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และ (7) การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของครูในช่วงก่อนและหลังปี พ.ศ. 2540 มีดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้	ในอดีต ก่อนปี พ.ศ. 2540		ปัจจุบัน หลังปี พ.ศ. 2540	
	ความคิดเห็น X	ความหมาย	ความคิดเห็น X	ความหมาย
ท่านเห็นด้วยตามแนวคิดต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด				
1. การสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน	2.62	มาก	3.12	มาก
2. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง	2.75	มาก	3.12	มาก
3. การให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลความรู้ด้วยตนเอง	2.25	น้อย	3.50	มากที่สุด
4. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการลงมือทำ	2.50	มาก	3.50	มากที่สุด
5. การให้ผู้เรียนใช้ความคิดทำความเข้าใจเรื่องที่เรียนรู้ด้วยตนเอง	3.25	มาก	3.00	มาก
6. การให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน	2.20	น้อย	3.13	มาก
7. การให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้	3.00	มาก	3.50	มากที่สุด
8. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ และทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ และดำรงชีวิต	3.00	มาก	3.25	มาก
9. การวิเคราะห์ปัญหาในการเรียนการสอน	2.00	น้อย	2.75	มาก
10. การคิดหรือแสวงหาแนวทางต่าง ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอน	2.62	มาก	3.62	มากที่สุด
11. การนำแนวคิดแนวทางมาลงใช้จริงในห้องเรียน	2.38	น้อย	3.38	มาก
12. การสังเกตผลและเก็บข้อมูลการทดลองใช้	1.87	น้อย	3.06	มาก
13. การนำผลการทดลองมาใช้ในการวางแผน ปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป	1.87	น้อย	2.75	มาก
14. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูและชุมชน	2.25	น้อย	2.87	มาก
15. การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ	2.25	น้อย	3.50	มากที่สุด
16. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ	2.25	น้อย	3.50	มากที่สุด
17. การบูรณาการคุณธรรม และค่านิยมในวิชาต่าง ๆ	2.38	น้อย	3.25	มาก
18. การจัดหลักสูตรท้องถิ่น	1.75	น้อย	2.50	มาก
19. การจัดสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน	2.00	น้อย	3.38	มาก
20. การฝึกทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียน	2.50	มาก	3.50	มาก
21. การฝึกทักษะการจัดการให้แก่ผู้เรียน	2.25	น้อย	3.38	มาก
22. การฝึกทักษะการเผชิญสถานการณ์ให้แก่ผู้เรียน	2.00	น้อย	2.88	มาก
23. การฝึกทักษะการแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียน	1.89	น้อย	3.12	มาก
24. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง	2.78	มาก	3.62	มากที่สุด
25. การจัดสภาพแวดล้อมและสื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้	2.25	น้อย	3.25	มาก
26. การให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้	1.63	น้อย	2.50	มาก
27. การส่งเสริมและใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน	1.87	น้อย	2.75	มาก
28. การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้	1.66	น้อย	3.00	มาก
29. การช่วยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน	2.25	น้อย	2.62	มาก
30. การวัดและประเมินผลด้วยวิธีการหลากหลาย	2.25	น้อย	3.37	มาก

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.00 หมายถึงครูเห็นด้วยในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึงครูเห็นด้วยในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึงครูเห็นด้วยในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึงครูเห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

จากการสัมภาษณ์ครู พบว่าโรงเรียนนี้มีครูระดับปริญญาเอกจบมาปฏิบัติงานสอนที่โรงเรียนนี้ได้ประมาณปีเศษ ๆ ซึ่งครูท่านนี้นับเป็นกำลังสำคัญของโรงเรียน ครูท่านนี้เล่าว่าได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้มาตั้งแต่สมัยเรียนปริญญาตรี แต่ไม่ชัดเจนมากนัก มาเริ่มเข้าใจอย่างชัดเจนหลังจากเรียนในระดับปริญญาเอก การคิดมีความละเอียดละออและมีขั้นตอนมากขึ้น ยิ่งเมื่อมีโอกาสเข้าไปช่วยงานที่ศาลาว่าการกรุงเทพมหานครและกลับมาปฏิบัติงานสอน ยิ่งเห็นความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้มากขึ้นและเชื่อมั่นว่า เด็กทุกคนมีศักยภาพสามารถเรียนรู้ได้ ครูท่านนี้เห็นว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นได้หลาย ๆ ทางและการเรียนรู้ที่ดีจะเกิดขึ้นได้ดี ในเงื่อนไขของความเป็นกัลยาณมิตรกันระหว่างครูและนักเรียน ครูจะต้องมีความรัก ความเมตตา และมีความเข้าใจ อารมณ์และความรู้สึกของเด็ก ครูจะต้องมีความเชื่อว่าเด็กสามารถพัฒนาได้หากครูให้ความช่วยเหลือให้กำลังใจ และพยายามดึงความสามารถต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวเด็กออกมา การช่วยให้เด็กสามารถสร้างสรรค์ผลงานออกมาได้ จะเป็นแรงผลักดันให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน นอกจากนั้น ประสบการณ์ที่ได้จัดทำโครงการการแก้ปัญหาการอ่านหนังสือไม่ออก ยิ่งทำให้เห็นว่าเด็กต้องการความเชื่อมั่นและกำลังใจจากครูในการเรียนรู้ ครูท่านนี้เห็นว่า เด็กมีความใฝ่รู้เป็นธรรมชาติอยู่แล้ว และมีธรรมชาติที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง เด็กมีการคิดอยู่แล้ว เพียงแต่ยังไม่เป็นระบบต่อเนื่อง เด็กมีการสร้างความรู้อยู่แล้วในเชิงรูปธรรม แต่การสร้างความรู้ของเด็กยังเป็นไปอย่างไม่เป็นระบบ ซึ่งเป็นหน้าที่ครูที่จะต้องช่วยเหลือเด็ก ท่านเห็นว่าทุกอาชีพต้องมีการพัฒนา ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองด้วย ท่านกล่าวว่า แต่ก่อนเมื่อเรียนอยู่ในระดับปริญญาโท รู้สึกว่าการทำวิจัยเป็นเรื่องไม่ยาก เพียงแต่มีการคิดและเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและเมื่อเรียนในระดับปริญญาเอกแล้ว มีความเห็นว่า การทำวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนจะสามารถช่วยอธิบายแง่มุมของการเรียนการสอนได้ดี และถ้าตัวครูแสดงให้เห็นว่าครูเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เด็กก็จะปฏิบัติตัวเช่นเดียวกัน

ครูท่านนี้มีความเข้าใจและมีกระบวนการทัศนเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาปี 2542 และยังสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นตัวอย่างกับครูคนอื่น ๆ เป็นที่พึ่งของครูคนอื่น ๆ ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูและสามารถปฏิบัติตนตามคำแนะนำที่ได้ประกอบการเป็นกัลยาณมิตรของครูท่านนี้ จึงทำให้ครูท่านนี้เป็นผู้ที่ครูคนอื่น ๆ ให้ความเชื่อถือ

นอกจากมีครูในระดับปริญญาเอก 1 ท่านแล้ว ในโรงเรียนยังมีครูระดับปริญญาโทอีก 1 ท่าน ครูท่านนี้เห็นว่า เด็กจะเรียนรู้ได้ดีหากมีการเรียนรู้ด้วยตนเองและมีการนำความรู้ไปใช้ การให้เด็กได้ทำงานกลุ่มร่วมกันโดยมีการฝึกให้เด็กมีระเบียบ มีการสร้างข้อตกลงก่อนเรียนให้อิสระกับเด็กในการแสวงหาความรู้และเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ แสดงความคิดเห็นและเคารพฟังความคิดเห็นของกันและกันช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดี ครูท่านนี้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามความคิดความเชื่อดังกล่าว ขณะสอนครูจะให้ผู้เรียนศึกษาใบงานและทำกิจกรรมกลุ่มตามระดับความสามารถโดยเดินไปมาระหว่างกลุ่ม เพื่อให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือแก่เด็กเมื่อเด็กร้องขอและการช่วยเหลือมักจะออกมาในลักษณะของคำแนะนำมากกว่า

การบอกคำตอบ ครูท่านนี้มีบุคลิกที่สุ่ม ค่อนข้างขี้น ทำให้เด็กรู้สึกกลัว ๆ กลัว ๆ เด็กจะให้ความเคารพ และทำตามหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายอย่างดี ครูท่านนี้กล่าวว่า เมื่อก่อนไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญกับการประเมินผล แต่เมื่อได้ลองทำแล้วรู้สึกที่ดี เพราะทำให้เกิดรู้ตัวเอง ยอมรับตัวเองและเพื่อน

นอกจากครูทั้ง 2 ดังกล่าว ครูที่เหลือจะเป็นครูที่มีคุณวุฒิปริญญาตรี ซึ่งสามารถแบ่งได้ เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่โรงเรียนนี้มานานและกลุ่มครูที่เพิ่งเข้ามาปฏิบัติงานไม่เกิน 5 ปี ซึ่งกลุ่มหลังมีจำนวนที่มากกว่ากลุ่มแรก แต่โดยภาพรวมกลุ่มครูมีความเข้าใจ แต่เดิมว่าการเรียนรู้เป็นการทำตามแบบ การสอนจึงมักเน้นให้เด็กดูแบบแล้วทำตามแบบหรือชี้และบอก ให้เด็กทำและการเรียนรู้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนแต่จากการอบรมต่าง ๆ รวมทั้งจากการอ่านหนังสือและ เอกสารต่าง ๆ ครูได้พยายามปรับเปลี่ยนความคิดและการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก โดยการเปิด โอกาสให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้ทำกิจกรรม ให้ลงมือทำและปฏิบัติจริงให้มากขึ้น ให้สืบค้นความรู้ ใช้ความคิด ให้โอกาสเด็กเลือกสาระที่ตนสนใจ เลือกวิธีเรียนที่ตนชอบ และบูรณาการวิชาศิลปะ และ คุณธรรมในการสอน ครูกล่าวว่า การที่โรงเรียนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามแนว ที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษา การประกันคุณภาพ และ NTQ ล้วนเป็นแรงผลักดันให้ครูจำเป็นต้อง แสวงหาความรู้ โดยการอ่านหนังสือและเอกสารต่าง ๆ การไปเข้าประชุมทางวิชาการและรับการอบรม รวมทั้ง การไปศึกษาดูงานโรงเรียนต่าง ๆ ทำให้ครูพยายามปรับเปลี่ยนความคิดและการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก โดยการเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้สืบค้นความรู้ ใช้ความคิด ให้โอกาสเด็กเลือกสาระที่ตนสนใจ และเลือกวิธีเรียนที่ตนชอบ ให้ทำกิจกรรม ให้ลงมือทำและปฏิบัติจริงให้มากขึ้น รวมทั้งมีการบูรณาการ วิชาศิลปะและคุณธรรมในการสอนเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ครูจะได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ไปบ้างแล้วก็ตาม แต่ครูก็กล่าวว่า ยังมีความไม่กระจ่างในอีกหลายเรื่อง เช่น

1) วิชาที่สอน โดยเฉพาะวิชาที่เป็นทักษะ มีลักษณะไม่เหมาะที่เด็กจะเรียนรู้ได้เอง สู้บอกเด็ก และเด็กเลียนแบบครู เด็กจะเรียนรู้และทำได้เร็วกว่าการสอนให้เด็กคิดหรือเรียนรู้เอง ไม่สามารถทำได้ตลอด การสอน เพราะถ้าให้เด็กคิดเองจะเรียนรู้เนื้อหาได้น้อย และในการสอนใช้ข้อสอบกลางซึ่งวัดเนื้อหาเด็กก็จะ ทำไม่ได้

2) แม้จะได้พยายามสอดแทรกและปรับเปลี่ยนการสอนตามแนวใหม่บ้างแล้ว แต่คิดว่าจะสอน แบบเดิมหรือแบบใหม่อย่างใดอย่างหนึ่ง ต้องพยายามแสวงหาความพอดี

3) ยังไม่ค่อยเข้าใจอย่างชัดเจนต้องแก้เกี่ยวกับเรื่อง การสร้างความรู้ด้วยตนเอง การสอนโดย ครูยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การนำความรู้ไปใช้(ทำได้ในแง่ของการถามคำถามว่าเด็กนำความรู้ไปใช้ได้อย่างไร) การวิจัย การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบทางด้านกระบวนการเรียนรู้

แม้ว่าครูจะกล่าวว่ายังมีความเข้าใจไม่กระจ่างเกี่ยวกับการเรียนรู้ในหลายเรื่อง แต่ครูก็ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการเรียนที่ดีไว้ว่า การเรียนรู้ที่ดีคือการที่ผู้เรียนได้คิด ได้แสดงออก ได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้สร้างงานด้วยตนเอง ได้แสวงหาความรู้และศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความเป็นกัลยาณมิตร ความรักความเมตตาจากครูและคาดว่าในอนาคตการเรียนรู้จะเปลี่ยนไป การเรียนรู้จากเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสื่อจะมีมากขึ้น

ค. นักเรียน

นักเรียนส่วนใหญ่ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับครูว่า การเรียนรู้ในอดีต มักเป็นการเรียนจากการบอก/สั่งของครู ครูอธิบายและตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ มีการสาธิตและใช้สื่อประกอบบ้าง ให้นักเรียนทดลองบ้าง แต่น้อยมาก ในทัศนะของนักเรียน วิธีเรียนรู้ที่ดีและนักเรียนชอบก็คือ การเรียนรู้ที่มีสาระอย่างเอาจริงเอาจัง แต่สนุกและตลก การเรียนรู้ที่มีกิจกรรมมาก ๆ และหลากหลายทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน นักเรียนชอบที่จะเรียนจากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมที่ให้นักเรียนคิดเอง ทำเอง ได้ทดลอง วาดรูป ทำงานประดิษฐ์ เล่นกีฬา ไปทัศนศึกษา หรือเรียนนอกสถานที่ ได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ได้คิดวิเคราะห์ ได้เล่นเกมสลับบทเรียน นักเรียนตอบว่าตนจะเรียนรู้ได้ดี หากครูให้ออกาสนักเรียนในการทำสิ่งต่าง ๆ และคอยให้คำแนะนำจนงานเสร็จ นักเรียนชอบอภิปราย แสดงความสามารถ โชว์ผลงาน และเรียนรู้จากสื่อและคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชอบการเรียนแบบสบาย ๆ ไม่บังคับ และชอบให้ครูมาสอนร่วมกันหลาย ๆ คน มีเด็กบางคนตอบว่า ต้องการให้ครูสอนสาระที่ยาก ๆ บ้าง นอกจากนั้น นักเรียนยังให้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ว่า นักเรียนชอบที่จะเรียนรู้กับครูที่เป็นคนดี รักเด็ก ใจดี ตั้งใจสอน กระตือรือร้น เอาใจใส่นักเรียน อารมณ์ดี ไม่ตีเด็ก พูดกับเด็กดี ๆ ตักเตือนดี ๆ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก นักเรียนต้องการให้ครูอบรมบ่มนิสัยและเข้มงวดในการลงโทษนักเรียน เมื่อนักเรียนทำตัวไม่ดี จากการสังเกตกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ข้อมูลที่นักเรียนให้จากการตอบแบบสอบถามสอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้น ในวิชาที่ครูสอนดี มีกิจกรรมที่เด็กชอบ เด็กแสดงออกอย่างมีความสุข แต่ในวิชาที่ครูดุ นักเรียนจะกลัว ไม่กล้าสบตาครู และจะแสดงความไม่มั่นใจตนเองเมื่อครูถาม(จะตอบแล้วถามครูว่า "ใช่มั้ย" บ่อย ๆ) นักเรียนที่นั่งอยู่ด้านหลัง ซึ่งครูไม่ได้สังเกตเห็น จะแอบเล่นและพูดคุยกัน

ง. ผู้ปกครองและชุมชน

ในอดีตผู้ปกครองและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของลูกและโรงเรียนมากนัก โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง ผู้ปกครองคิดว่าไม่จำเป็นต้องเรียนมาก เพราะโตขึ้นจะต้องแต่งงาน แต่ในปัจจุบัน แนวความคิดได้เปลี่ยนไป เนื่องจากการได้เข้าไปมีงานทำในสนามกอล์ฟ และได้รับการกระตุ้นจากผู้มาเล่นกอล์ฟประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือ การสมัครงานที่ต้องการวุฒิทางการศึกษา และคนรับรอง จึงเห็นความสำคัญของการศึกษาและส่งลูกมาเรียนมากขึ้น ชุมชนกับโรงเรียนขาด

ความสัมพันธ์ที่ดีกันมาก่อน แต่ปัจจุบันผู้บริหารโรงเรียนได้เข้าไปประสานสัมพันธ์กับชุมชนและผู้ปกครองมากขึ้น ชุมชนจึงเริ่มเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น

ในทัศนะของผู้ปกครอง โรงเรียนมีหน้าที่ให้ความรู้และช่วยให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองและสังคมได้ ผู้ปกครองต้องการให้ลูกเป็นเด็กน่ารัก เรียนดีสมวัย ชุมชนต้องการให้เด็กเป็นคนมีวินัย และไม่ติดยาเสพติด ผู้ปกครองได้รับรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาบ้าง แต่ยังไม่ค่อยเข้าใจอะไรมากนัก และรู้สึกว่างบางครั้งเด็กสับสนจากการเรียนตามแบบใหม่

2.3 ยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ตามแนวคิดของการพัฒนาทั้งโรงเรียนนั้น (Whole School Development) ทุก ๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน จะต้องรับรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกัน โรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาโรงเรียนนี้ แม้จะไม่ได้ใช้แนวคิดดังกล่าวอย่างเป็นทางการเป็นกิจลักษณะ แต่ก็ได้มีการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเห็นได้ว่า ส่งผลในทางบวกต่อการพัฒนา การดำเนินการที่เอื้อต่อความสำเร็จดังกล่าวสามารถประมวลได้ดังนี้

2.3.1 การสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ของครู

ผู้บริหารพยายามช่วยให้ครูปรับเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ โดยการเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ครูไปเข้าประชุมทางวิชาการ รับการอบรม ศึกษาดูงาน และอ่านหนังสือและเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ข้อมูลปรากฏชัดว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2543 ครูของโรงเรียนมีโอกาสไปเข้าประชุมและรับการอบรมในเรื่องต่าง ๆ เป็นจำนวนประมาณ 20 เรื่อง และมีโอกาสได้ไปศึกษาดูงานโรงเรียนต่าง ๆ ประมาณ 10 โรงเรียน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการสอน เมื่อถามว่า ครูได้แนวคิดวิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการสอนหรือการพัฒนามาจากไหน ครูส่วนใหญ่จะตอบว่าได้มาจากไปรับการอบรม หรือการศึกษาดูงาน หรือจากเอกสารที่ผู้บริหารถ่ายเอกสารมาให้อ่าน ผู้บริหารส่งเสริมการเรียนรู้ของครูเสมอ ๆ โดยการแสวงหาข้อมูลความรู้นวัตกรรม หรือสื่ออุปกรณ์ มาให้ครูศึกษา และลองทำเองโดยมีการประชุมร่วมกันบ่อย ๆ

2.3.2 การเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน และจัดทำแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

ผู้บริหารกล่าวว่า อุปสรรคปัญหาในการทำงานอยู่ที่บุคลากรของโรงเรียนไม่ได้มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน จึงได้พยายามแก้ไขโดยการสร้างความเข้าใจ สนับสนุนให้ครูได้เรียนรู้ โดยการไปรับการอบรม เข้าประชุม เชิญวิทยากรมาพูดให้ฟัง และไปศึกษาดูงานโรงเรียนต่าง ๆ แล้วนำความรู้มารวมกันคิด กำหนดทิศทาง และจุดมุ่งหมายของโรงเรียน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการ และวางแผนจัดทำโครงการต่าง ๆ รวมทั้งจัดงบประมาณและจัดแบ่งหน้าที่ โดยครูมีส่วนร่วมในการจัดทำ

(ดังหลักฐานปรากฏในข้อ 3.2.4) โดยทั่วไป ผู้บริหารจะให้นโยบายกว้าง ๆ และให้ครูไปคิดต่อเอง ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูวิเคราะห์หลักสูตร จัดโครงการและกิจกรรมพิเศษ และให้อิสระแก่ครูในการคิด การตัดสินใจ และตอบสนอง ยอมรับสิ่งที่ครูเสนอ ผู้บริหารมีการปรึกษาผู้รู้และครูที่มีศักยภาพ รับฟังความคิดเห็น และยอมรับ นำความคิดเห็นที่ดี ๆ ไปใช้

2.3.3 การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีการสอนร่วมกันเป็นคณะ

การเรียนการสอนที่เคยจัดกันมา มักมีลักษณะที่ครูบอกความรู้ หรือสั่งให้นักเรียนทำตามที่ครูบอก โรงเรียนจึงได้กระตุ้นและสนับสนุนให้ครูปรับการเรียนการสอน ตามแนวคิดของการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องข้อมูล หนังสือ การถ่ายเอกสาร การจัดสื่ออุปกรณ์ ให้การสนับสนุน และให้คำแนะนำ และส่งเสริมให้ครูมีการสอนร่วมกันเป็นคณะ ซึ่งเป็นวิธีการที่ครูผู้นำของโรงเรียนเสนอแนะ และครูหลายคนเริ่มเห็นความสำคัญ และเห็นด้วยกับการสอนแบบนี้ เนื่องจากเห็นผลที่เกิดขึ้น คือ นักเรียนได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างทั่วถึง และเรียนดีขึ้น ครูสามารถสอนได้จริง และช่วยกันแก้ปัญหาได้

2.3.4 การส่งเสริมให้มีการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร

การช่วยเหลือครูผ่านทางการนิเทศภายใน นับเป็นวิธีการที่ได้ผลดี เป็นที่พอใจของครู งานนี้เริ่มต้นจากครูผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ได้ตั้งกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนขึ้นมาจำนวน 5 คน คณะกรรมการจะมีหน้าที่ไปสังเกตการสอนของครู โดยสุ่มสังเกตครูเดือนละครั้ง แต่ในระยะต้นมีปัญหา เนื่องจากวิธีการนิเทศมีลักษณะเป็นการไปประเมินครู จึงทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดี ต่อมาจึงได้มีการปรับวิธีการใหม่ในการนิเทศ โดยการสร้างแบบสังเกตการสอนขึ้นแล้วให้ครูประเมินตนเองหลังการสอน และนำข้อประเมินที่ด้อยขึ้นมา คิดวิธีการปรับปรุง โดยผู้นิเทศช่วยให้คำปรึกษาแนะนำ หาหนังสือมาให้อ่าน สาธิตการสอนเป็นตัวอย่างให้ดู โดยมีหลักการว่า ให้ดูประโยชน์ที่จะเกิดกับเด็กเป็นสำคัญ ปรากฏว่าวิธีนี้ได้ผล ทั้งผู้นิเทศและครูผู้รับการนิเทศมีความพอใจ เกิดความรู้สึกเป็นมิตร เป็นเพื่อนช่วยกัน และทำให้เกิดโครงการใหญ่ ๆ ร่วมกันขึ้นอีกด้วย

2.3.5 การส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ

กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี การเรียนรู้มิใช่เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น การส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงนับเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ผู้บริหารได้สนับสนุนให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น กิจกรรม การแสดง การเต้น การรำ ซึ่งนักเรียนไม่เคยมีโอกาสมาก่อน เนื่องจาก โรงเรียนเกรงว่าจะขัดกับหลักศาสนา ซึ่งจะทำให้พ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามไม่พอใจ ผู้บริหารจึงได้ประสานสัมพันธ์กับชุมชน ประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองก่อน ซึ่งก็สามารถตกลงกันได้ว่า เด็กสามารถเต้น รำ แสดงได้ หากไม่มีการกัมฮิระค่านับผู้ขึ้น

นอกจากนั้นโรงเรียนได้ส่งเสริมการเล่นกีฬาของเด็ก โดยเฉพาะกีฬาฟุตบอล ซึ่งเด็กชอบมาก โดยการจัดอุปกรณ์การเล่นมาให้เด็กมากขึ้น ทางฝ่ายนักเรียนหญิงก็จัดทีมเชียร์ลีดเดอร์ไปแสดง นอกนั้นก็เริ่มมีชมรมและโครงการต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น ชมรมนาฏศิลป์ โครงการภาษาไทยวันละคำ โครงการหม่อภาษาหรือคลินิกภาษา โครงการสุนทรภู่ โครงการต้นสาบเสือ โครงการเพาะเห็ด และโครงการเลี้ยงปลาตู้ในกระชัง เป็นต้น

2.3.6 การประสานสัมพันธ์กับชุมชน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน (Community Participation)

ดังได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้นว่า ในอดีตโรงเรียนและชุมชนต่างมองกันและกันในทางลบ โรงเรียนมองชุมชนว่า ชุมชนไม่ให้ความสำคัญและความร่วมมือกับทางโรงเรียน และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเด็ก ส่วนทางชุมชนก็มองว่า โรงเรียนไม่ดูแล เอาใจใส่ และพัฒนาปรับปรุงโรงเรียนให้ดี รวมทั้งครูไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะสอนบุตรหลานของตน สาเหตุประการสำคัญก็อาจเป็นเพราะทั้ง 2 ฝ่ายขาดการประสานสัมพันธ์กัน เนื่องจากผู้บริหารมีการย้ายบ่อย อาจไม่มีเวลาเพียงพอในการดำเนินการ และเนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในชุมชนที่ลึกเข้าไป จึงดูเหมือนว่าเป็นโรงเรียนที่ถูกลืม ยังไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือเท่าที่ควร

เมื่อผู้บริหารคนใหม่เข้ามาบริหารงาน เนื่องจากท่านเป็นผู้ที่มีความตั้งใจในการทำงานประกอ กับ พ.ร.บ.การศึกษา เป็นตัวกำหนดให้โรงเรียนทุกโรงต้องได้รับการประเมินตามเกณฑ์ ท่านจึงได้พยายามดำเนินการหลายเรื่อง เรื่องที่สำคัญมากเรื่องหนึ่งก็ได้แก่ การสร้างความเข้าใจกับชุมชน และการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนมีคณะกรรมการการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยกรรมการชุมชน และมีมูลนิธิของโรงเรียน แต่ขาดการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนา ในช่วงประมาณปีเศษ ที่ผู้บริหารท่านนี้ดำเนินการ ท่านได้เข้าไปพบปะกับผู้นำชุมชน ปรีक्षाหรือ สร้างความเข้าใจ และกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน โดยโรงเรียนมีการจัดประชุมเทอมละ 1 ครั้ง นอกจากนั้นผู้บริหารยังได้ติดต่อกับเขตการศึกษา และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจนสามารถร่วมกันพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน และสนับสนุน กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การดำเนินการติดตั้งน้ำประปาให้โรงเรียน การปรับปรุง และซ่อมแซมคอมพิวเตอร์ และที่สำคัญ คือ การดำเนินการจนได้รับอนุมัติงบประมาณสร้างอาคารเรียน 5 ชั้น ทดแทนอาคารเก่า ปัจจุบันผู้ปกครองแสดงความต้องการ และความเต็มใจที่จะร่วมพัฒนาโรงเรียน เพียงให้โรงเรียนแจ้งมา

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นวิธีการที่มีศักยภาพสูงในการช่วยให้โรงเรียนประสบความสำเร็จในการพัฒนา ทั้งผู้บริหาร และครูต่างก็เห็นความสำคัญ และเสนอแนะให้ทางโรงเรียน และชุมชนมีการประสานสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น เพราะเท่าที่ทำมายังนับว่าเป็นการเริ่มต้น ซึ่งถ้าสานต่อจะเกิดประโยชน์ร่วมกันเป็นอย่างมาก

นอกจากยุทธวิธีหลัก 6 ประการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้บริหารยังมีการดำเนินการอีกหลาย ประการ ที่นับว่ามีส่วนช่วยให้การพัฒนาก้าวไปได้ในระดับหนึ่ง ได้แก่

1) ผู้บริหารสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน และนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาดำเนินการ เช่น เรื่อง การจัดกีฬา การซื้ออุปกรณ์กีฬา การหาหนังสือเข้าห้องสมุด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและประเมินกิจกรรมต่าง ๆ และนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรม

2) ผู้บริหารปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนเช่น การจัดสวนหย่อมในโรงเรียน การปลูกต้นไม้ การดูแลความสะอาด การติดตั้งน้ำประปาให้นักเรียน และที่สำคัญคือ การพยายามของบประมาณมาสร้างอาคารเรียนใหม่ให้แก่โรงเรียนได้สำเร็จ

3) ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูทำวิจัย โดยการจัดการอบรมให้ครู และจัดให้มีผู้ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ

4) ผู้บริหารจัดประชุมปรึกษาหารือ และพูดคุยกับครูบ่อย ๆ

5) ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูประเมินตนเอง ผู้ร่วมงานและผู้บริหาร และเก็บหลักฐานการปฏิบัติงานของตน

6) ผู้บริหารให้กำลังใจ ชมเชย ยกย่องผู้ปฏิบัติงานดี และมีผลงานดี

2.4 ยุทธวิธี/วิธีการ/กระบวนการสำคัญของครู ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

กล่าวได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนนี้ประสบความสำเร็จไปได้ในระดับหนึ่งก็คือ ครู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูผู้นำซึ่งมีคุณวุฒิและความสามารถในการเป็นต้นแบบให้แก่ครูคนอื่น ๆ ได้ ซึ่งจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นถึงยุทธวิธี และกระบวนการสำคัญ ๆ ของการพัฒนาได้ดังนี้

2.4.1 การเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

โรงเรียนนี้มีครูซึ่งมีคุณวุฒิสองระดับปริญญาเอกอยู่ 1 ท่าน ครูท่านนี้มีความรู้ความเข้าใจ มีแนวคิดและกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้มากกว่าคนอื่น ๆ รวมทั้งมีอุดมการณ์ในการพัฒนาเด็ก มีจิตวิญญาณของความเป็นครู ครูท่านนี้เป็นครูที่เพื่อนครูและโรงเรียนมีความเชื่อถือ ด้วยเป็นผู้ที่ได้พิสูจน์ตนเองว่าเป็นที่พึ่งทางวิชาการได้ และมีความเป็นกัลยาณมิตรโดยเนื้อแท้ วิธีการที่ครูท่านนี้ใช้ได้แก่

1) การทำตนเป็นกัลยาณมิตรกับผู้บริหาร ให้ความร่วมมือ และคอยให้คำชี้แนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ โดยไม่หวังชื่อเสียงตอบแทน

2) การทำตนเป็นกัลยาณมิตรกับเพื่อนครู ใครถามอะไร ก็เต็มใจบอก ไม่วางมาด ไม่อวดรู้ ไม่อวดคุณวุฒิ ไม่ทำตนเป็นพิษเป็นภัยกับใคร คอยให้คำปรึกษาแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเต็มใจ เป็นคนประนีประนอม และตั้งใจทำงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3) การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างทางวิชาการ สิ่งใดที่พูด สามารถปฏิบัติตามที่พูดได้ มีการเตรียมการสอนอย่างเป็นระบบให้ผู้อื่นเห็นเป็นตัวอย่าง ปฏิบัติต่อเด็กอย่างนุ่มนวล แก้ปัญหาการเรียนการสอนได้ ให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นและทำให้ดูเป็นตัวอย่างได้ ให้คำแนะนำที่ใช้ได้ผล

4) การช่วยสร้างความสามัคคีและความสมานฉันท์ในองค์กร โดยการช่วยให้เพื่อนครูมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน ช่วยให้ครูร่วมมือกันทำงาน แสดงให้ครูเห็นว่าการทำงานร่วมกันเป็นคณะช่วยทำให้ปัญหาการทำงานลดน้อยลง และช่วยให้เพื่อนครูรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ

2.4.2 การร่วมกันสอนเป็นคณะ(Team Teaching)

ยุทธวิธีนี้เกิดขึ้นเมื่อครูภาษาอังกฤษ ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารให้สอนภาษาไทยในชั้นที่ขาดครู ครูท่านนั้นไม่ถนัดที่จะสอน จึงเสนอให้ครูผู้นำ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสอนภาษาไทย และมีคุณวุฒิสูง(จบระดับปริญญาเอก) เป็นที่ยอมรับของโรงเรียนและเพื่อนครูเป็นผู้สอนแทน ครูผู้นำจึงเสนอผู้บริหารว่า ถ้าจะให้ดีควรให้ครูภาษาอังกฤษกับตนมาสอนร่วมกันเป็นคณะ ตนจะได้ช่วยนิเทศการสอนอย่างใกล้ชิด และได้ทดลองการสอนเป็นคณะไปด้วย ผู้บริหารเห็นชอบให้การสนับสนุน ครูผู้นำจึงเชิญครูภาษาอังกฤษมาประชุมปรึกษา ครูภาษาอังกฤษกล่าวว่าไม่ถนัดสอนแต่จะช่วยเหลืออะไรกับบอก ครูผู้นำจึงทำหน้าที่เขียนแผนขึ้นมา เป็นแผนที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการทดสอบผู้เรียนก่อนสอน มีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้คิดได้ทำ และให้ครูภาษาอังกฤษดู พร้อมทั้งอธิบายหลักการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อนำแผนไปสอนครูภาษาอังกฤษได้ค้นพบว่า นักเรียนที่ตนเคยสอนและคิดว่าไม่มีความสามารถอะไรนัก แท้จริงแล้วเป็นนักเรียนที่มีความสามารถมาก โดยเฉพาะความกล้าคิด กล้าพูด กล้าแสดงออก นักเรียนแสดงออกได้ประทับใจครูมาก ที่สำคัญคือ นักเรียนแสดงให้ครูภาษาอังกฤษเห็นว่า นักเรียนชอบการเรียนการสอนที่ครูจัดให้ และชอบที่มีครูสองคนช่วยกันดูแลนักเรียนหลังจากการร่วมกันสอนเป็นเวลาประมาณเดือนเศษ ครูภาษาอังกฤษได้นำเทคนิควิธีสอนที่ใช้ ไปประยุกต์ใช้ในวิชาภาษาอังกฤษซึ่งตนสอนคนเดียว และครูภาษาอังกฤษเริ่มแสดงความเห็นในการร่วมกันจัดการเรียนการสอนมากขึ้น

ต่อมาในภาคปลายครูผู้นำจึงชักชวนครูอีกท่านหนึ่งมาร่วมกันสอนอีก 1 คน เพื่อให้โครงการสอนเป็นคณะมีความต่อเนื่อง และเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้นักเรียน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเรียนเร็ว ปานกลาง และช้า และดำเนินการทดลองสอนแบบใหม่ ๆ โดยให้ครูผู้ร่วมทีมมีส่วนร่วมคิด ทำให้แก้ไขความเข้าใจผิดของครูได้หลายประการ เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถของผู้เรียน(แต่เดิมครูคิดว่านักเรียนไม่มีความสามารถในการคิด การสร้างสรรค์) ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนแบบใช้สื่อที่นักเรียนและครูร่วมกับผลิต(แต่เดิมครูเข้าใจว่าครูเป็นผู้ผลิตสื่อ และสื่อ คือ วัสดุอุปกรณ์ เช่น บัตรคำ เทป วิทยุ ฯลฯ) การจัด

กิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนาความสามารถของนักเรียนให้เป็นที่น่าพอใจ

การที่มีครูหลายคนร่วมกันสอนในวิชาเดียวกันนี้ครูบางคนเห็นด้วยอย่างยิ่ง และต้องการสอนแบบนี้บ้าง ครูบางคนรู้สึกเฉย ๆ เพราะไม่ได้มีผลกระทบอะไร ครูบางคนไม่ต้องการให้โรงเรียนสอนแบบนี้ เพราะเห็นว่าการสอนแบบนี้ครูจะอยู่เฉยไม่ได้ต้องช่วยกัน แต่ก็ไม่กล้าที่จะคัดค้าน เพราะเห็นประโยชน์ของวิธีการดังกล่าว ส่วนนักเรียนนั้นต้องการให้สอนแบบนี้มาก ๆ ผู้บริหารจึงให้นโยบายที่จะสนับสนุนการสอนแบบนี้ต่อไป และคิดว่าวิธีการนี้ จะส่งผลให้ครูมีการช่วยเหลือกับปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

2.4.3 การให้ความร่วมมือและการร่วมงานกัน(Teacher Collaboration)

ยุทธวิธีนี้เกิดขึ้นเมื่อครูผู้นำคิดวางแผนการสอนเรื่องภาคต่าง ๆ ในประเทศไทยทั้งในเชิงกายภาพและสังคม ซึ่งครูผู้นำคิดว่ามีเนื้อหาหนัก และสอนให้นักเรียนสนใจ ประทับใจยาก บังเอิญครูผู้นำผ่านไปเห็นเพื่อนครูซึ่งเป็นคนอีสานกำลังกินส้มตำ และพูดภาษาอีสานกันอยู่ จึงเกิดความคิด ขอเชิญเขาเป็นวิทยากร จากนั้นจึงได้ทำแผนการสอนและนำไปให้เพื่อนครูในโรงเรียน 4 คน ที่จะเป็นวิทยากรได้อ่านก่อน และตกลงบทบาทและขั้นตอนในการสอน คือ ครูคนที่ 1 และ 2 จะช่วยเป็นวิทยากรตอบคำถามเรื่องภาคอีสาน ครูคนที่ 3 เป็นวิทยากรเรื่องการละเล่นของชาวอีสานและสอนเชิงอีสานให้นักเรียนกลุ่มหนึ่ง ครูคนที่ 4 รับเรื่องภาษาพูด ให้ช่วยสอนคำและประโยคภาษาอีสานบางประโยค ส่วนการสอนเรื่องภาคอื่น ๆ นั้น ครูผู้นำก็ได้เชิญครูที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่ภาคนั้น ๆ มาเป็นวิทยากร ซึ่งครูผู้นำพบด้วยความแปลกใจว่า ครูในโรงเรียนนี้มีภูมิลำเนาครบทั้ง 6 ภาค(มีภาคตะวันตกและตะวันออกด้วย) ผลปรากฏว่าการสอนเรื่องภาคต่าง ๆ นั้น มีครูรวมทั้งผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่มาร่วมสอนเกือบหมดทั้งโรงเรียน ผลจากการทำกิจกรรมร่วมกันของคณะครูพบว่า

1) ครูตื่นตัวในเรื่องการร่วมมือกันสอน ครูเริ่มรู้สึกที่ทุกคนมีข้อดี/สิ่งดีที่จะมาร่วมกันสอนให้ได้ เพราะหลังจากนั้นครูจะร่วมมือสอนในลักษณะเดียวกับที่ครูผู้นำทำมากขึ้น และเริ่มมีการชวนให้เพื่อนครูช่วยทำงานด้านการสอนที่ตนไม่ถนัดมากขึ้น และผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นคือ ครูภูมิใจที่นักเรียนสนใจเรื่องราวของภูมิภาคที่ครูเติบโตมา

2) ครูเห็นชัดถึงความสามารถของนักเรียน และเห็นความจริงจังในข้อที่ว่านักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน ถ้าครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจ และท้าทายความสามารถของนักเรียน เพราะที่ผ่านมาครูมองว่านักเรียนไม่กระตือรือร้นในการเรียน บอกให้ทำอะไรก็ไม่ทำ การเข้ามาเป็นวิทยากรครั้งนี้ครูได้ประโยชน์ ทำให้ครูและนักเรียนทั้งห้องศึกษากันร่วมมือกันเรียนดี

3) ครูได้รับความรู้ ได้เห็นของจริงเรื่องการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การทำ mind map ก่อนสอน การใช้สื่อที่เป็นทรัพยากรที่มีค่าภายในโรงเรียน(ครูในโรงเรียน) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ